

Носенко Дмитро Вадимович

*аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Nosenko Dmytro

*Postgraduate Student of the Department of Finance, Banking and Insurance
V.N. Karazin Kharkiv National University*

ORCID: 0000-0001-6524-782X

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-10-10368

ОЦІНКА ШКІДЛИВИХ ВПЛИВІВ BEPS ЩОДО ШТУЧНОГО УНИКНЕННЯ ВИЗНАННЯ СТАТУСУ ПОСТІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ФІСКАЛЬНОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ

ASSESSMENT OF THE HARMFUL EFFECTS OF BEPS DUE TO THE ARTIFICIAL AVOIDANCE OF PERMANENT ESTABLISHMENT STATUS IN THE CONTEXT OF FISCAL NEUTRALITY

Анотація. Вступ. У сучасних умовах євроінтеграції та гармонізації податкового законодавства, оцінка фіскальної нейтральності міжнародного виміру податкової системи України стає важливим предметом дослідження. Хоча питання фіскального нейтралітету в контексті міжнародного оподаткування активно досліджується на глобальному рівні, в національному контексті йому приділяється недостатньо уваги. Концепція фіскальної нейтральності, закладена ще у класичній економічній теорії Адама Сміта, продовжує бути основою для багатьох сучасних податкових моделей, спрямованих на мінімізацію впливу податкових стимулів на прийняття економічних рішень.

Головним викликом для сучасної податкової політики є досягнення балансу між стимулюванням економічної продуктивності та справедливим перерозподілом податкового навантаження між місцями створення вартості та її оподаткування. Історично це здійснювалося через розробку концепцій нейтральності, зокрема нейтральності імпорту й експорту капіталу, національної нейтральності, нейтралітету власності на капітал. Ці підходи спрямовані на усунення податкових викривлень, що виникають під впливом фіскальних стимулів, і на забезпечення рівних умов для економічних суб'єктів на міжнародному рівні.

Попри чисельні глобальні ініціативи щодо стандартизації та уніфікації міжнародних податкових правил у боротьбі з розмиванням податкової бази та виведенням прибутків з-під оподаткування, не менш важливим є впровадження тактичних заходів протидії цим негативним явищам. Зокрема, автором досліджено необхідність розробки системи індикаторів для виявлення штучних схем уникнення статусу постійного представництва нерезидентів в Україні, що є одним із ключових елементів у забезпеченні суверенітету національних податкових надходжень. Це підкреслює необхідність поглибленого дослідження та вдосконалення податкової системи України з метою переходу від декларативної нейтральності до мінімізації ефектів податково вмотивованих рішень суб'єктів господарювання.

Мета. Метою даного дослідження є всебічна оцінка шкідливих впливів BEPS (Base Erosion and Profit Shifting, розмивання бази оподаткування й виведення прибутку з-під оподаткування) на прикладі штучного уникнення визнання статусу постійного представництва нерезидентів в Україні. Це дослідження спрямоване на виявлення можливих податкових зловживань, пов'язаних із ухиленням від реєстрації постійного представництва, що дозволяє іноземним компаніям мінімізувати свої податкові зобов'язання в країні. Не зважаючи на декларативну складову фіскального нейтралітету податкової системи України, дослідження спрямоване на виявлення проявів податково вмотивованих рішень суб'єктів господарювання.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є 1) спеціалізована комерційна база даних Ruslana BvD; 2) відкриті джерела інформації, що можуть свідчити про наявність незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні; 3) праці визначних вчених-економістів, науково-практичні дослідження яких полягають у сфері уникнення від оподаткування та впливу нейтральностей на прийняття економічних рішень суб'єктами господарювання.

В процесі проведення дослідження було використано низку загальнонаукових та спеціалізованих методів. За допомогою методів аналізу, синтезу, індукції, дедукції, системного підходу, структурування – було здійснено аналіз наукової літератури. Також застосовано метод дедуктивного пошуку (для пошуку офіційно зареєстрованих та діючих ІТ-компаній в Україні), метод програмного аналізу даних (з метою автоматизації збору та обробки великих обсягів даних з відкритих джерел), метод логічного припущення (для дослідження гіпотези про відсутність фіскальної мотивації у суб'єктів господарювання в умовах нейтральності міжнародного виміру податкової системи), метод статистичного аналізу та порівняння (для виявлення розбіжностей між кількістю зареєстрованих ІТ-компаній в Україні та кількістю фактично присутніх на ринку України).

Результати. У науковій статті розглянуто ІТ-індустрію як ризикову галузь господарювання, якій притаманні утворення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів на території України. Автором розроблено стратегію пошуку офіційно зареєстрованих компаній за допомогою спеціалізованої комерційної бази даних Ruslana BvD та проведено порівняльний аналіз результатів пошуку з даними відкритих джерел інформації. Результати дослідження свідчать про те, що фіскальна нейтральність податкової системи України не забезпечує повного усунення податково-вмотивованих рішень суб'єктів господарювання, зокрема щодо уникнення визнання статусу постійного представництва нерезидентів. Аналіз даних показав значну розбіжність між кількістю офіційно зареєстрованих ІТ-компаній з доступною фінансовою звітністю та кількістю ІТ-компаній, що декларують присутність на ринку України у відкритих джерелах, що свідчить про значну кількість незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні.

В процесі дослідження спростована гіпотеза, що декларативний фіскальний нейтралітет є достатнім для запобігання економічним викривленням і забезпечення суверенітету національних податкових надходжень. Це зумовлено тим, що глобалізація та вільний рух факторів виробництва сприяють міжнародній податковій конкуренції, що не враховується повною мірою концепцією фіскальної нейтральності.

Таким чином, дослідження підтверджує необхідність розробки системи індикаторів для виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів. Це є критично важливим у контексті реалізації Дії 7 Плану протигії BEPS і сприятиме зміцненню суверенітету національних податкових надходжень.

Перспективи. Отримані результати стануть основою для подальших досліджень та практичних заходів у напрямку підвищення ефективності податкової системи України в умовах євроінтеграції та глобальних економічних викликів. Дослідження закладає основу для розробки системи індикаторів, які дають змогу ідентифікувати незареєстровані постійні представництва нерезидентів. Це дозволить не лише зміцнити податковий суверенітет держави, а й забезпечити стабільність національних податкових надходжень, підвищивши прозорість та контроль за діяльністю іноземних компаній на ринку України.

Ключові слова: BEPS, постійне представництво, фіскальний нейтралітет, уникнення від оподаткування.

Summary. Introduction. In the context of European integration and the harmonization of tax legislation, the assessment of the fiscal neutrality of the international dimension of Ukraine's tax system has become an important research subject. Although the issue of fiscal neutrality in the context of international taxation is actively studied globally, it receives insufficient attention in the national context. The concept of fiscal neutrality, rooted in Adam Smith's classical economic theory, continues to serve as the basis for many modern tax models aimed at minimizing the influence of tax incentives on economic decision-making.

The main challenge for modern tax policy is to strike a balance between stimulating economic productivity and fairly redistributing the tax burden between the locations where value is created and where it is taxed. Historically, this has been achieved through the development of neutrality concepts, including capital import and export neutrality, national neutrality, and capital ownership neutrality. These approaches aim to eliminate tax distortions caused by fiscal incentives and ensure equal conditions for economic actors at the international level.

Despite numerous global initiatives aimed at standardizing and unifying international tax rules to combat base erosion and profit shifting (BEPS), implementing tactical measures to counteract these negative phenomena is equally important. In particular, the author has explored the need to develop a system of indicators to detect artificial schemes to avoid the status of permanent establishment of non-residents in Ukraine, which is one of the key elements in ensuring the sovereignty of national tax revenues. This highlights the need for further research and improvement of Ukraine's tax system to shift from declarative neutrality to minimizing the effects of tax-motivated decisions by economic actors.

Purpose. The purpose of the study is to comprehensively assess the harmful impacts of BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) through the example of artificial avoidance of the recognition of permanent establishment status by non-residents in Ukraine. This research aims to identify potential tax abuses related to the avoidance of registering permanent establishments, allowing foreign companies to minimize their tax obligations in the country. Despite the declarative component of fiscal neutrality in Ukraine's tax system, the study seeks to identify manifestations of tax-motivated decisions by economic entities.

Materials and methods. The materials for this research include 1) the specialized commercial database Ruslana BvD; 2) open sources of information that may indicate the presence of unregistered permanent establishments of non-residents in Ukraine; 3) works by prominent economists whose research focuses on tax avoidance and the impact of neutrality on economic decision-making by business entities.

The research employed a range of general scientific and specialized methods. Using methods of analysis, synthesis, induction, deduction, a systems approach, and structuring, a review of scientific literature was conducted. Deductive search methods

were also applied (to find officially registered and operating IT companies in Ukraine), as well as data analysis methods (to automate the collection and processing of large volumes of data from open sources), logical assumption methods (to investigate the hypothesis of the absence of fiscal motivation among business entities under the neutrality of the international tax dimension), and methods of statistical analysis and comparison (to identify discrepancies between the number of registered IT companies in Ukraine and the number of those actually present in the Ukrainian market).

Results. The article identifies the IT industry as a high-risk sector where the formation of unregistered permanent establishments of non-residents in Ukraine is prevalent. The author developed a strategy to search for officially registered companies using the specialized commercial database Ruslana BvD and conducted a comparative analysis of the search results with data from open sources. The study's findings indicate that the fiscal neutrality of Ukraine's tax system does not fully eliminate tax-motivated decisions by business entities, particularly concerning the avoidance of recognition of non-residents' permanent establishment status. Data analysis revealed a significant discrepancy between the number of officially registered IT companies with available financial statements and the number of IT companies declaring their presence in Ukraine in open sources, indicating a substantial number of unregistered permanent establishments of non-residents in Ukraine.

The study disproved the hypothesis that declarative fiscal neutrality is sufficient to prevent economic distortions and ensure the sovereignty of national tax revenues. This is due to globalization and the free movement of production factors, which foster international tax competition, a factor not fully accounted for by the concept of fiscal neutrality.

Thus, the study confirms the need to develop a system of indicators to identify unregistered permanent establishments of non-residents. This is critically important in the context of implementing Action 7 of the BEPS Action Plan and will contribute to strengthening the sovereignty of national tax revenues.

Discussion. The results obtained will serve as the basis for further research and practical measures to enhance the efficiency of Ukraine's tax system in the context of European integration and global economic challenges. The research lays the groundwork for developing a system of indicators that will enable the identification of unregistered permanent establishments of non-residents. This will not only strengthen the state's tax sovereignty but also ensure the stability of national tax revenues by improving transparency and control over the activities of foreign companies in Ukraine's market.

Key words: BEPS, permanent establishment, fiscal neutrality, tax avoidance.

Постановка проблеми. Нейтральність податкової системи України в контексті євроінтеграції, гармонізації та уніфікації податкового законодавства є важливою складовою сучасного дискурсу щодо міжнародного виміру податкової системи. Водночас, на національному рівні цей напрям досліджується недостатньо. Концепція фіскальної нейтральності, яка ґрунтується на класичній економічній теорії Адама Сміта, залишається базою для багатьох податкових моделей, зосереджуючись на мінімізації впливу податкових заходів на прийняття економічних рішень. З плином часу ця ідея суттєво розвивалася завдяки внескам таких економістів, як Джон Стюарт Мілль, Артур Пігу, Річард та Пеггі Масгрейв, а також Джеймс Міррліс.

Головним завданням сучасної податкової політики є підтримка рівноваги між економічною продуктивністю та перерозподілом об'єктів оподаткування між центрами створення вартості та її оподаткування. Історично, це досягалось кризь призму розробки концепцій нейтральності, а саме: нейтральності імпорту й експорту капіталу, національної нейтральності, нейтралітету власності на капітал. Усі ці підходи спрямовані на усунення податкових викривлень, які виникають через вплив фіскальних стимулів, і на створення рівних умов для економічних учасників на міжнародному рівні.

Незважаючи на поточну спрямованість глобальних ініціатив до стандартизації та уніфікації міжнародних правил оподаткування в контексті протидії шкідливим наслідкам розмивання бази оподаткування й виведення прибутку з-під оподаткування

(далі — «BEPS»), на наш погляд, не менша увага має приділятися тактичним заходам протидії таким негативним впливам. Зокрема, розробка системи індикаторів визначення штучних шляхів уникнення статусу постійного представництва нерезидентів в Україні є одним з елементів забезпечення суверенітету національних податкових надходжень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вплив фіскального нейтралітету на прийняття рішень в міжнародному вимірі податкової системи та ухилення від оподаткування в контексті BEPS є суттєвою частиною міжнародного наукового дискурсу. В свою чергу, розробка даного питання на вітчизняному рівні носить обмежений характер.

Фундаментальний вклад в розвиток ідей усунення подвійного оподаткування здійснили професори Брюїнс, Ейнауді, Селігман і сер Джосая Стемп [1]. Ці чотири видатні вчені відіграли ключову роль у підготовці визначного звіту 1923 року для Фінансового комітету Ліги Націй. Їхня робота заклала основоположні принципи міжнародного оподаткування, запровадивши ключові поняття, такі як «джерело доходу», «податкове резидентство» та «постійне представництво».

Також, необхідно зазначити добуток Девіда Р. Девіса — британського експерта з оподаткування, чий роботи на початку ХХ сторіччя внесли значний вклад у розвиток ідей усунення подвійного оподаткування [2].

Під час проведення дослідження значну увагу було приділено роботам Томаса Ріксена, стосовно

переходу від боротьби з подвійним оподаткуванням до податкової конкуренції [3].

Особливу увагу було приділено дослідженням Рейвен С. Аві-Йона щодо вирішення шкідливої податкової конкуренції від податкової конкуренції, що відображає рівень попиту громадян на доступ до публічних благ [4; 5].

Окрім іншого, було досліджено аналітичні звіти ОЕСР щодо шкідливої податкової конкуренції та Плану протидії BEPS [6; 7].

Про значний рівень розробки теми іноземними дослідниками свідчить розгляд проблематики ухилення від оподаткування як проблеми сталого розвитку. Згідно дослідження Р. Берда і К. Девіса-Ноземака, розгляд явища ухилення від сплати податків як проблеми сталого розвитку допомагає більш широко та цілісно зрозуміти суспільних наслідки такого ухилення. У дослідженні робиться висновок, що поєднання принципів сталого розвитку з корпоративною соціальною відповідальністю може сприяти досягненню цілей зменшення випадків ухилення від оподаткування [8].

К. А. Клаузінг зазначає, що проблема BEPS здебільшого притаманна країнам з високими ставками корпоративного податку [9]. Цілком очікуваною є інтенція платників податків до переміщення бази оподаткування від країн з високою або прогресивною ставкою корпоративного податку до країн з відносно низькими ставками. Вартим уваги в даному випадку є те, що ставка корпоративного податку в Україні є порівняно низькою. Згідно з результатами дослідження *Corporate Tax Rates around the World*, середня світова ставка податку на прибуток підприємств, відповідно до аналізу ставок податку в 180 юрисдикціях, становить 23,37% [10]. В свою чергу, ставка податку на прибуток підприємств в Україні складає 18%. При цьому, явища BEPS все ще є притаманними для України, що викликає відповідну реакцію контролюючих органів до впровадження механізмів боротьби з ними.

Одним із найвагоміших внесків у теорію оптимального оподаткування та фіскальної нейтральності зробив Джеймс Александр Міррліс, лауреат Нобелівської премії з економіки. Його дослідження фіскального нейтралітету тісно пов'язані з більш широкими дослідженнями у сфері оподаткування та економічної ефективності. У своїх дослідженнях Джеймс Александр Міррліс наголошував, що податки неминуче викликають певні викривлення в економічній поведінці, зокрема призводять до зниження стимулів до праці, заощаджень або інвестицій. Однак ключовою частиною його роботи була концепція стимулюючої сумісності, яка полягала в тому, щоб поведінка людей відповідала загальним економічним цілям. Іншими словами, податкова політика має уникати надмірного покарання за продуктивну діяльність, зберігаючи економічні стимули [11].

Фундаментальні дослідження фіскального нейтралітету в міжнародному вимірі податкової системи

належать Пеггі Річман Масгрейв, яка відзначала, що для розуміння міжнародного аспекту фіскальної нейтральності ключову роль відіграють концепції нейтральності імпорту та експорту капіталу [12].

Розвитком ідей фіскального нейтралітету у міжнародному вимірі стала концепція національної нейтральності М. Фельдштейн та Д. Хартман [13].

В свою чергу, новий погляд на фіскальну нейтральність запропонували Десаї М. А. та Хайнс Дж. в межах концепції нейтралітету власності на капітал, яка передбачає, що податкові системи повинні бути розроблені таким чином, щоб структура власності на капітал не змінювалася через податковомотивовані рішення [14; 15].

При цьому, дослідження фіскального нейтралітету міжнародного виміру податкових систем в контексті BEPS носять обмежений характер як серед вітчизняних так і міжнародних дослідників.

Метою статті є оцінка наявності фіскальної мотивації у суб'єктів господарювання щодо штучного уникнення визнання статусу постійного представництва нерезидентів в контексті декларованого фіскального нейтралітету міжнародного виміру податкової системи України, а також виявлення доцільності розробки системи індикаторів щодо виявлення незадекларованих постійних представництв нерезидентів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є 1) спеціалізована комерційна база даних Ruslana BvD; 2) відкриті джерела інформації, що можуть свідчити про наявність незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в Україні; 3) праці визначених вчених-економістів, науково-практичні дослідження яких полягають у сфері уникнення від оподаткування та впливу нейтральностей на прийняття економічних рішень суб'єктами господарювання.

В процесі проведення дослідження було використано низку загальнонаукових та спеціалізованих методів. За допомогою методів аналізу, синтезу, індукції, дедукції, системного підходу, структурування — було здійснено аналіз наукової літератури. Також застосовано метод дедуктивного пошуку (для пошуку офіційно зареєстрованих та діючих ІТ-компаній в Україні), метод програмного аналізу даних (з метою автоматизації збору та обробки великих обсягів даних з відкритих джерел), метод логічного припущення (для дослідження гіпотези про відсутність фіскальної мотивації у суб'єктів господарювання в умовах нейтральності міжнародного виміру податкової системи), метод статистичного аналізу та порівняння (для виявлення розбіжностей між кількістю зареєстрованих ІТ-компаній в Україні та кількістю фактично присутніх на ринку України).

Виклад основного матеріалу. Фіскальний нейтралітет є важливою ідеєю в державних фінансах, яка протидіє негативним аспектам податкової конкуренції. Ця концепція передбачає, що втручання держави через податкову політику не повинно впли-

вати на природні економічні вибори компаній та громадян. Основна мета фіскального нейтралітету полягає в тому, щоб податкова система не змінювала економічну поведінку суб'єктів господарювання, дозволяючи їм приймати рішення на основі своїх реальних конкурентних переваг.

Фіскальний нейтралітет спирається на те, що найвища ефективність у господарській діяльності досягається, коли суб'єкти ринку орієнтуються на об'єктивні економічні показники, як-от продуктивність чи інновації, замість податкових стимулів. Це означає, що економічні рішення повинні прийматися на основі довгострокових вигід, а не через тимчасові податкові пільги чи преференції.

Дотримання принципів фіскального нейтралітету сприяє створенню рівних умов для всіх учасників економіки, обмежуючи можливості для ухилення від сплати податків і підтримуючи здорову конкуренцію. Це сприяє більш справедливому та стійкому розвитку, де успіх залежить від ефективності управління та раціонального використання ресурсів, а не від маніпулювання податковими перевагами.

Враховуючи декларативну складову фіскального нейтралітету податкової системи України ми маємо виходити з гіпотези, що податкова мотивація не чинить впливу на економічні рішення суб'єктів господарювання в Україні, в тому числі щодо утворення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів на території України.

В межах даного дослідження оцінка шкідливих впливів BEPS щодо штучного уникнення визнання статусу постійного представництва була проведена на прикладі ІТ-індустрії України. Вибір саме цієї індустрії ґрунтується на тому, що питання оподаткування в межах цифрової трансформації економіки були визначені як одна з пріоритетних цілей ініціативи OECD та G20 щодо BEPS [16].

Таблиця 1

Інформація про версію оновлення бази даних Ruslana vD*

Індикатор	Показник
Номер оновлення	216
Дата оновлення	27.05.2024 (№ 504)

Джерело: узагальнено автором на основі [17]

З цієї метою нами була побудована стратегія пошуку в спеціалізованій комерційній базі даних Ruslana. Зазначена комерційна база даних, розроблена компанією «Bureau Van Dijk Electronic Publishing» та містить інформацію про фінансову звітність, коди галузевої належності, інформацію про чисельність співробітників, керівництво, аудиторів та кредиторів, організаційно-правову форму, структуру акціонерного капіталу та іншу інформацію щодо компанії України.

Дані про версію бази даних Ruslana, що було використано під час побудови стратегії пошуку, наведено в таблиці нижче.

Метою пошуку було визначення кількості офіційно зареєстрованих в Україні активних ІТ-компаній з основним кодом КВЕД, що відноситься до групи 62 «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» та мають доступну фінансову звітність принаймні в одному з трьох років: 2021–2023 рр. Стратегія будувалась за методом дедуктивного пошуку. Мета дедуктивного пошуку полягає в зменшенні вибірки до найбільш репрезентативної кількості використовуючи відповідні критерії. Такий пошук дозволяє отримати найоптимальнішу вибірку за заданими параметрами (пошук від більшого до меншого).

Таким чином, станом на момент проведення цього дослідження в Україні було зареєстровано 6 534 активні ІТ-компанії з основним кодом КВЕД, що відноситься до групи 62 «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» та мають доступну фінансову звітність принаймні в одному з трьох років: 2021–2023 рр.

У подальшому було здійснено пошук кількості ІТ-компаній на веб-сайті Dou.ua — найбільшій ІТ-спільноті в Україні.

Для оцінки кількості ІТ-компаній, представлених на веб-сайті Dou.ua був застосований наступний алгоритм:

Веб-сторінка з переліком представлених на веб-сайті компаній була збережена як HTML-файл за допомогою функції «Зберегти як» у контекстному меню браузера;

Для форматування даних з HTML-коду у таблицю, було розроблено скрипт мовою програмування Python, який отримував назву та локацію компаній;

Таблиця 2

Дедуктивна стратегія пошуку

Індикатор	Показник	Кількість компаній
Статус	Діюча компанія	10 609 643
Регіон	Україна	3 226 450
КВЕД 2010 (тільки основні коди)	62 «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність»	47 394
Роки з наявною фінансовою звітністю, 2021–2023 рр.	Принаймні один рік з трьох	6 354

Джерело: узагальнено автором на основі [17]

```
from bs4 import BeautifulSoup
import pandas as pd

# Зчитування даних зі збереженого HTML-файлу
with open(r"C:\User\Desktop\dou_data.html", 'r', encoding='utf-8') as file:
    html_content = file.read()

# Конвертування даних в форматі HTML за допомогою бібліотеки BeautifulSoup
soup = BeautifulSoup(html_content, 'html.parser')
results = soup.find(id="companiesListId")
company_elements = results.find_all("div", class_="company")
company_data = []
for company_element in company_elements:
    title_element = company_element.find("a", class_="cn-a")
    location_element = company_element.find("span", class_="city bi bi-geo-alt-fill")
    company = {"Company Name": title_element.text if title_element is not None else None,
              "Location": location_element.text if location_element is not None else None}
    company_data.append(company)

# Збереження отриманих даних у вигляді таблиці до файлу у форматі xlsx
df_dicts = pd.DataFrame(company_data)
df_dicts.to_excel(r"C:\User\Desktop\company_data.xlsx", index=True)
```

Рис. 1. Скрипт мовою програмування Python за для обробки даних з вебсайту Dou.ua

Джерело: розроблено автором

Отримані дані були збережені у вигляді електронної таблиці формату.xlsx для подальшого аналізу та обробки.

В результаті обробки отриманих даних було встановлено, що веб-сайт Dou.ua містить інформацію щонайменше про 9980 ІТ-компаній, що перевищує показники спеціалізованої комерційної бази даних Ruslana як мінімум на 3626 компаній. Отримані результати не можуть бути свідченням наявності, як мінімум, 3626 незареєстрованих постійних представництв лише в межах ІТ-індустрії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, гіпотеза про можливість усунення податково-вмотивованих рішень та забезпечення суверенітету національних податкових надходжень виключно через дотримання фіскальної нейтральності в межах концепції нейтральності експорту капіталу в умовах BEPS є хибною. Фіскальна нейтральність, хоч і є важливим елементом податкової політики, не може бути самодостатнім інструментом для подолання викликів, які виникають у зв'язку з міжнародною податковою конкуренцією та глобалізацією економічних процесів. Особливо це стосується податкових стратегій нерезидентів, які прагнуть уникнути визнання постійних представ-

ництв на території України для мінімізації своїх податкових зобов'язань.

Розробка системи індикаторів для виявлення незареєстрованих постійних представництв є нагальною потребою в контексті реалізації Дії 7 Плану протидії BEPS. Впровадження таких індикаторів дозволить ефективніше виявляти та контролювати схеми ухилення від оподаткування, сприяючи зміцненню суверенітету національних податкових надходжень та забезпеченню рівних умов для всіх учасників ринку.

Ключовим висновком дослідження є те, що сучасні економічні процеси, зокрема глобалізація та вільний рух факторів виробництва, значно ускладнюють досягнення фіскальної нейтральності. Фіскальний нейтралітет у межах концепції нейтральності експорту капіталу не вирішує виклики, пов'язані з Діями 3, 4, 7–10 Плану протидії BEPS, які мають суттєвий вплив на податкову систему України. Відтак, необхідним є розширення інструментарію для боротьби з проявами BEPS, включаючи підвищення прозорості операцій нерезидентів та впровадження додаткових механізмів контролю.

Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні методик оцінки та виявлення

незареєстрованих постійних представництв. Важливим напрямком досліджень є вивчення взаємодії фіскальної нейтральності та податкової конкурентоспроможності у глобальному контексті, а також аналіз впливу цифрової економіки на появу нових ризиків у сфері BEPS.

З огляду на складність податкових викликів, пов'язаних з глобалізацією та ухиленням від оподаткування, подальші дослідження мають бути сконцен-

тровані на оцінці реалістичності досягнення фіскального нейтралітету в міжнародному вимірі податкової системи. У контексті євроінтеграції та гармонізації законодавства, варто оцінити, чи доцільно Україні прагнути до фіскальної нейтральності в міжнародному вимірі, або ж необхідно розробляти більш гнучкі механізми інструменти контролю, які дозволять зберегти конкурентоспроможність національної податкової системи, водночас мінімізуючи ризики BEPS.

Література

1. Coates, W.H. (1924). League of nations report on double taxation submitted to the financial committee by professors Bruins, Einaudi, Seligman, and sir Josiah Stamp. *Journal of the Royal Statistical Society*, 87(1), 99. <https://doi.org/10.2307/2341293>.
2. Davies, D.R. (1985). Principles of international double taxation relief. Sweet & Maxwell.
3. Rixen, T. (2011). From double tax avoidance to tax competition: Explaining the institutional trajectory of international tax governance. *Review of International Political Economy*, 18(2), 197–227. <https://doi.org/10.1080/09692290.2010.481921>.
4. Avi-Yonah, R.S. (2000). Globalization, tax competition and the fiscal crisis of the welfare state. *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.208748>.
5. Avi-Yonah, R.S., & Lahav, Y. (2011). The effective tax rate of the largest US and EU multinationals. *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1949226>.
6. Draft double taxation convention on income and capital. (1963). *OECD*. <https://doi.org/10.1787/9789264073241-en>.
7. Harmful tax competition. (1998). *OECD*. <https://doi.org/10.1787/9789264162945-en>.
8. Bird, R., Davis-Nozemack, K. (2016). Tax Avoidance as a Sustainability Problem. *Journal of Business Ethics*, 151 (4), 1009–1025. <https://doi.org/10.1007/s10551-016-3162-2>.
9. Clausing, K.A. (2016). The Effect of Profit Shifting on the Corporate Tax Base in the United States and Beyond. *National Tax Journal*, 69 (4), 905–934. <https://doi.org/10.17310/ntj.2016.4.09>.
10. Corporate Tax Rates around the World. 2022 p. URL: <https://taxfoundation.org/publications/corporate-tax-rates-around-the-world/> (дата звернення: 13.10.2024).
11. Mirrlees, J., Adam, S., Besley, T., Blundell, R., Bond, S., Chote, R., Gammie, M., Johnson, P., Myles, G., & Poterba, J. (2011). The Mirrlees Review: Conclusions and Recommendations for Reform*. *Fiscal Studies*, 32(3), 331–359. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5890.2011.00140.x>.
12. Richman (Musgrave), P.B. (1963). Taxation of foreign investment income: An economic analysis. Johns Hopkins Press.
13. Feldstein, M., & Hartman, D. (1979). The Optimal Taxation of Foreign Source Investment Income. *The Quarterly Journal of Economics*, 93(4), 613. <https://doi.org/10.2307/1884472>.
14. Desai, M.A., & Hines, J. R. (2003). Evaluating International Tax Reform. *National Tax Journal*, 56(3), 463–485. <https://doi.org/10.17310/ntj.2003.3.03>.
15. Desai, M.A., & Hines, J. R. (2004). Old Rules and New Realities: Corporate Tax Policy in a Global Setting. *National Tax Journal*, 57(4), 937–960. <https://doi.org/10.17310/ntj.2004.4.09>.
16. Base erosion and profit shifting (BEPS). *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps> (дата звернення: 13.10.2024).
17. Bureau van Dijk. (б. д.). Ruslana (Версія 216 від 27.05.2024) [Комп'ютерне програмне забезпечення]. URL: <https://login.bvdinfo.com/R0/Ruslana> (дата звернення: 13.10.2024).

References

1. Coates, W.H. (1924). League of nations report on double taxation submitted to the financial committee by professors Bruins, Einaudi, Seligman, and sir Josiah Stamp. *Journal of the Royal Statistical Society*, 87(1), 99. <https://doi.org/10.2307/2341293>.
2. Davies, D.R. (1985). Principles of international double taxation relief. Sweet & Maxwell.
3. Rixen, T. (2011). From double tax avoidance to tax competition: Explaining the institutional trajectory of international tax governance. *Review of International Political Economy*, 18(2), 197–227. <https://doi.org/10.1080/09692290.2010.481921>.
4. Avi-Yonah, R. S. (2000). Globalization, tax competition and the fiscal crisis of the welfare state. *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.208748>.
5. Avi-Yonah, R.S., & Lahav, Y. (2011). The effective tax rate of the largest US and EU multinationals. *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1949226>.

6. Draft double taxation convention on income and capital. (1963). *OECD*. <https://doi.org/10.1787/9789264073241-en>.
7. Harmful tax competition. (1998). *OECD*. <https://doi.org/10.1787/9789264162945-en>.
8. Bird, R., & Davis-Nozemack, K. (2016). Tax Avoidance as a Sustainability Problem. *Journal of Business Ethics*, 151(4), 1009–1025. <https://doi.org/10.1007/s10551-016-3162-2>.
9. Clausing, K. A. (2016). The Effect of Profit Shifting on the Corporate Tax Base in the United States and Beyond. *National Tax Journal*, 69(4), 905–934. <https://doi.org/10.17310/ntj.2016.4.09>.
10. Corporate Tax Rates Around the World, 2022. *Tax Foundation*. URL: <https://taxfoundation.org/publications/corporate-tax-rates-around-the-world/>.
11. Mirrlees, J., Adam, S., Besley, T., Blundell, R., Bond, S., Chote, R., Gammie, M., Johnson, P., Myles, G., & Poterba, J. (2011). The Mirrlees Review: Conclusions and Recommendations for Reform*. *Fiscal Studies*, 32(3), 331–359. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5890.2011.00140.x>.
12. Richman (Musgrave), P. B. (1963). *Taxation of foreign investment income: An economic analysis*. Johns Hopkins Press.
13. Feldstein, M., & Hartman, D. (1979). The Optimal Taxation of Foreign Source Investment Income. *The Quarterly Journal of Economics*, 93(4), 613. <https://doi.org/10.2307/1884472>.
14. Desai, M. A., & Hines, J. R. (2003). Evaluating International Tax Reform. *National Tax Journal*, 56(3), 463–485. <https://doi.org/10.17310/ntj.2003.3.03>.
15. Desai, M. A., & Hines, J. R. (2004). Old Rules and New Realities: Corporate Tax Policy in a Global Setting. *National Tax Journal*, 57(4), 937–960. <https://doi.org/10.17310/ntj.2004.4.09>.
16. Base erosion and profit shifting (BEPS). *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps>.
17. Ruslana. Bureau van Dijk. Version 216 dated 27.05.2024. URL: <https://login.bvdinfo.com/R0/Ruslana>.